

45 DE ANI DE FUNCȚIONARE A SISTEMULUI DE CONSERVARE ȘI RESTAURARE A PATRIMONIULUI CULTURAL ÎN ROMÂNIA

45 DE ANI DE CONSERVARE ȘI RESTAURARE ÎN ROMÂNIA – O PRIVIRE ÎN TRECUTUL DOMENIULUI

45 Years of Conservation and Restoration in Romania. A Retrospective

Delia BRAN

ABSTRACT

The aim of the article is to discuss the history of the area of conservation and restoration in Romanian history. In this light, the piece summarizes the most important moment of legislation in this area of the Romanian history. So the first important moment for the subject was a law of patrimony from 1946 that introduced the concept of conservation and restoration in language and defined a school and an educational and institutional system. The next step was a bill of law from 1948, which is today in the archive and never saw the light, but it was important because it introduced the classification of cultural patrimony and in this way it showed the relevance of applying conservational skills. Also it was important because it was the first law that acts in the name of the communist State, in the area of patrimony. Finally, the paper analyses the most important law of the patrimony, the law from 1974. This piece was intended to define, organize and put in order the management of the system and also the branch of conservation. Also it is the reason we celebrate today an important age of this domain of restoration in Romania.

Key-words: *conservare, restaurare, legislație, patrimoniu cultural România, politici culturale*

<https://doi.org/10.61789/rm.2020.12>

În mod cert anul 2020 va fi unul pe care nu îl vom uita foarte ușor. Pentru domeniul cultural va rămâne un an de criză, cu decizii și alegeri pentru un viitor mai bun, bazat, poate, pe o bună înțelegere a trecutului. Articolul de față își dorește să aducă o perspectivă istorică asupra domeniului conservării și restaurării, știind că în 2020 se împlinesc 45 de ani de la înființarea oficială a domeniului în toată țara, prin lege. Însă să fie doar atât, să fie domeniul așa de tânăr?

În cele ce urmează o să împletim mersul prin istoria instituțiilor muzeale românești cu juridicul în domeniul patrimoniului, pentru a reuși să croim momentele cele mai semnificative ale domeniului conservării și restaurării.

Ne-am propus o trecere în revistă, fără pretenții de exhaustivitate, de profilare a unor episoade peste care orice istorie a domeniului conservării, sau chiar o istorie mai largă a istoriei patrimoniului, nu poate să treacă. Pentru acest motiv, analiza

de față se ocupă de punctarea celor mai importante momente în dezvoltarea domeniului. Considerăm că acestea sunt legate de momente legislative care au adus de fiecare dată ceva nou în modalitatea de evoluție a domeniului. De altfel, cum știm deja din tratarea altor subiecte culturale, fără o bază solidă legislativă nu ar putea exista, iar spre lauda noastră, domeniul conservării-restaurării se poate bucura de un trecut foarte bogat.

Așa încât propunem ca prima incursiune în istorie o oprire legislativă la Legea 803/1946. Aceasta apare în anul precizat, fiind semnată de Regele Mihai I, și este considerată prima astfel de normativă în legislația noastră. Importanța ei în istoriografie a fost deseori amintită, rolul ei cel mai important fiind acela că statuează modalitatea de organizare a muzeelor naționale. De-a lungul timpului, analizele asupra ei au căpătat diferite nuanțe și a fost văzută și drept o lege fondatoare și de protecție, însă și critică din alte puncte de vedere¹. Însă, în ceea ce ne interesează pe noi, legea devine esențială pentru că aduce diferite stipulări și prevederi, foarte interesante și care sunt demne de menționat pentru că arată inovație pentru acel moment în domeniul conservării.

Pentru început o să aducem în discuție faptul că actul normativ prevedea o organizare ierarhică a angajaților din instituții. Această ierarhizare prevedea următoarele statute: primii erau asistenții de muzeu, urmași de conservatori, care erau definiți drept personal științific și erau recrutați dintre asistenții de muzeu după ce aceștia căpătau o oarecare experiență. Era nevoie de recomandarea Consiliului Superior al Muzeelor (o instituție ce era înființată prin aceeași lege, un soi de Comisia Colecțiilor și Muzeelor Naționale de astăzi) pentru a fi promovat la nivel de conservator și mai era nevoie să fi absolvit Școala Centrală de Muzeografie (condusă de George Oprescu la acel moment), dar se accepta și Școala Superioară de Arte Frumoase². Aceste două trepte incipiente ofereau posibilitatea de

evoluție. Prima treaptă superioară pentru un conservator era funcția de *director de secțiune*, iar a doua și cea mai mare era chiar cea de *director general de muzeu*. Așadar, nu putem să nu sesizăm o recompensare a unei munci perseverente, dar și a unei experiențe construite în ani de muncă. Iată deci o ierarhizare care nu pune preț doar pe funcții, dar și pe experiență, pe sârguință și dorința de a continua.

Observăm cum, la momentul 1946, a fi conservator de muzeu era un lucru de mare prestigiu. Dintre aspectele impuse de slujbă se identificau studiile superioare, experiența, cum deja am remarcat, dar și o recomandare pentru această funcție, fapt care face din această slujbă să fie una cel puțin elitistă, am spune astăzi. Cum legea 803 dorea să creeze instituții mult mai bine centralizate, atât la nivel național, cât și la nivel regional, vedem cum și numărul personalului de conservare era unul foarte mic. La o scurtă trecere în revistă a muzeelor la acea dată amintim: Muzeul Simu, Muzeul Toma Stelian, Muzeul Național de Antichități împreună cu Muzeul de Artă Națională (realizat de Tzigara Samurcaș), care prin lege se redenumea drept Muzeul de Artă Națională „Carol I” și urma să înglobeze mai multe unități în subordinea lui, având următoarele secții: preistorie; arheologie clasică, medievală și artă antică; artă populară; artă veche românească; artă românească modernă; artă străină. Fiecare dintre aceste secții prevedea în organigrama din lege³ câte trei conservatori angajați.

Tot în 1946 apare pentru prima dată menționată în cadrul slujbelor din muzeu și cea de *restaurator*. La acel moment ea era încadrată la Serviciul Tehnic, unde regăseam următoarele secții: „Examenе și analize”; „Restaurare”; „Fotografie”; „Încadrări, montări și tâmplărie”. Putem denumi acum, în spirit ludic, acest întreg serviciu drept unul alcătuit în slujba operei de artă, fără să greșim foarte mult. Personalul acestei secții era numit prin decizie ministerială și se mula pe organigrama și competențele candidaților⁴. Pașii stipulați de lege pentru a demara un proces de restaurare a unei piese erau luați în baza unui plan

1 Vezi Virgil Ștefan Nițulescu, *Note privind legislația protejării patrimoniului cultural mobil din România, în perioada 1946-1989*, <http://www.muzeulnationaljournal.ro/fisiere/dl.asp?filename=11-Muzeul-National-XI-1999-30-Nitulescu-legislatia-patrimoniului-cultural-mobil-1946-1989.pdf>, consultat recent la data 10.07.2020; Cornel Ilie, *Regimul comunist și muzeele de istorie din România*, București, 2014

2 Legea 803/1946, art. 34, alin. b

3 Legea 803/1946, Cadrul, funcțiunile și categoriile de salarizare ale personalului muzeelor și al inspectoratelor regionale, în conformitate cu prevederile legii pentru organizarea muzeelor naționale

4 Legea 803/1946, art. 36

de restaurare propus de șefii de „secțiune” care aveau și îndatorirea de a supraveghea efectuarea procesului. Era necesar ca procesul și pașii acestuia să fie aprobați de directorul instituției⁵. Restauratorii erau recrutați din rândul specialiștilor în domeniul penelului, iar organigrama prevedea ca în secție să fie încadrați trei desenatori verifikatori (artiști specialiști) și trei desenatori tehnici sau graficieni (artiști specialiști)⁶.

Momentul 1946 denotă o raportare incipientă la domeniul conservării-restaurării la noi. Din acest motiv, vedem în lege o insistență mai mare asupra educării viitorilor conservatori prin programele de studii derulate la Școala Superioară de Muzeografie. Nu am insistat foarte mult asupra problemei, însă se putea citi în programa și în cursurile acestei ultime instituții o asemănare cu celebra școală de muzeografie a muzeului Luvru înființată în 1882. Apoi, accentul pus pe experiența dobândită din munca efectivă în instituția muzeală este esențială. Pașii pe care trebuie să îi urmezi de la asistent științific, conservator, șef de secțiune și în final director de instituție alcătuiesc un drum de lungă durată la capătul căruia se poate spune că acești conservatori dau proba focului în cunoștințele dobândite. Drumul multor viitori mari istorici de artă români a început așa. O să amintim aici doar numele Theoderei Voinescu și al lui Ion Frunzetti.

Deși în multe domenii găsim schimbarea de regim politic drept o cezură, o schimbare de direcție sau chiar o întrerupere a unui curs firesc, considerăm că în cazul domeniului conservării-restaurării această schimbare istorico-politică nu a fost de natură să fragilizeze domeniul, dimpotrivă, chiar l-a întărit.

Arhivele Naționale ale României păstrează în depozitele sale bucăți consistente de memorie națională pentru domeniul culturii, ce ne sunt foarte utile pentru conturarea și înțelegerea oricărei probleme cu care ne putem confrunta astăzi. Documentele provenite de la fostul Minister al Artelor sau, cu denumirea lui ulterioară, Ministerul Artelor și Informațiilor sunt adevărate izvoare în acest sens. Aici se găsesc păstrate majoritatea documentelor din această

perioadă de schimbare a istoriei noastre, care a dus, inevitabil, la o reformă instituțională. Printre altele găsim aici un proiect de lege intitulat *„Proiect de lege pentru protejarea și conservarea operelor de artă și a monumentelor istorice”*. Documentul poartă ștampila cu data de 23 iulie 1948, însă nu indică nicio dovadă că ar fi fost aprobată sau discutată. Cel mai probabil, considerăm că a fost o propunere venită din partea Consiliului Superior al Muzeelor, însă nu avem nicio certitudine nici în acest sens.

În ansamblul său, scopul acestui proiect de lege era acela de a stabili atribuțiile și îndatoririle Consiliului Superior al Muzeelor, Monumentelor Istorice și Arheologice. La acel moment, acest organ era subordonat ministerului, iar principalele atribuții erau:

- a) *„să coordoneze toate problemele în legătură cu muzeele, monumentele istorice și săpăturile arheologice;*
- b) *să îngrijească de conservarea stațiunilor sau localităților preistorice, antice, medievale și în genere istorice, cum și de conservarea imobilelor, a operelor de artă și a obiectelor vechi ce ar prezenta un interes artistic sau istoric, chiar dacă se află în posesie particulară;*
- c) *să supravegheze toate săpăturile în vederea descoperirii de monumente și obiecte vechi săpături care nu vor putea fi făcute decât cu aprobarea consiliului;*
- d) *să inventarieze operele de artă plastică, monumentele împreună cu tezaurele de artă minoră cuprinse în ele sau în muzeele lor, stațiunile sau localitățile preistorice, antice sau medievale, obiecte cuprinse în muzeele lor și cele rezultate din săpături alcătuind inventarul general al operelor de artă și al monumentelor istorice și arheologice din țară;*
- e) *să înlesnească înființarea de muzee regionale cu obiectele ce intră în cadrul preocupărilor Consiliului, care nu vor putea funcționa decât cu aprobarea și supravegherea Consiliului și potrivit legii 803/1946 pentru organizarea muzeelor naționale;*
- f) *să publice studii și buletine cu privire la*

5 Legea 803/1946, art. 38

6 Legea 803/1946, Cadrul, funcțiunile și categoriile de salarizare ale personalului muzeelor și al inspectoratelor regionale, în conformitate cu prevederile legii pentru organizarea muzeelor naționale

7 ANIC, fond Ministerul Artelor și Informațiilor, dosar 521/1948, filele 28-33

monumentele istorice sau artistice, la muzeele și colecțiile din țară, la săpăturile arheologice, etc.”.⁸

Urmărind firul proiectului de lege, fără a-l mai cita pe tot, acesta mai introduce un nou termen cu care noi suntem foarte obișnuiți astăzi în legislația privind patrimoniul național, respectiv clasarea. Proiectul prevedea clasarea într-o listă generală atât a bunurilor mobile, cât și a celor imobile. Caracteristicile luate în considerare pentru a dobândi acest statut erau bazate pe următorul criteriu: „a căror conservare prezintă un interes istoric sau artistic”. În restul textului legislativ sunt prezentate procedurile propuse pentru clasare, pașii și instituțiile implicate, precum și componența acestora.

Ce este foarte important pentru noi, de reținut din această propunere de proiect de lege este faptul că s-a urmărit înființarea unei comisii de specialiști. Este drept că vom vedea în timp o multiplicare, dar și o defalcare a ei în funcție de criterii specifice, motiv pentru care remarcăm existența ei și astăzi. Așadar, cele două concepte de politici culturale, respectiv acela de clasare, împreună cu acela de clasare, împreună cu evaluarea problemei patrimoniale de o comisie de specialitate, apar în jurisprudența românească, chiar dacă doar la nivel de proiect, din 1948.

În fine, pentru articolul de față, acest proiect de lege amintește mai multe branșe ale domeniului patrimonial ce trebuia să beneficieze de atenție. Proiectul amintește atât siturile arheologice, cât și bunurile imobile, dar și cele mobile, depozite sau monumente istorice, toate acestea având nevoie de măsuri de conservare. Așadar, observăm pentru o primă dată, în 1948, mutarea domeniului conservării în afara zidurilor unui muzeu. Comisia de specialiști trebuia să aibă în grijă anumite activități cheie: să supravegheze, să conserve, să inventarieze, să ajute la înființarea de noi muzee locale sau regionale sau să ajute la publicarea de volume științifice (să valorifice). Este de la sine înțeles faptul că citim în aceste atribuții sămburii *in nuce* ai viitoarei legi a patrimoniului din România. Însă pentru momentul 1948 remarcăm această ieșire din muzeu a domeniului conservării, ieșire ce facilita o lărgire a domeniului prin conservarea atât a siturilor arheologice, cât și a monumentelor

istorie sau a depozitelor teaurizate.

În sfârșit, legea pe care o cunoaște aproape toată lumea și cea care a stat la baza afirmației că în anul 2020 celebrăm 45 de ani de la înființarea structurată a sistemului de conservare-restaurare este Legea 63 din 1974. La rândul ei, din ea decurge decretul 13 din 1975, cel care este în fapt și în literă cel căruia îi datorăm celebrarea de anul acesta. Decretul 13 privea „*Organizarea Comisiei Centrale de Stat a Patrimoniului cultural național, Direcția patrimoniului cultural național, Oficiile pentru patrimoniul național – județean și al municipiului București – precum și laboratoare de restaurare a bunurilor din patrimoniul național*”. Pentru o înțelegere mai aprofundată a momentului 1974-1975 propunem o analiză mai detaliată a celor două, lege și decret.

Legea patrimoniului din 1974 în trei linii scurte, sintetice, urmărește următoarele aspecte: primul este definirea clară a conceptelor „patrimoniu național”, „bun cultural”, „bun artistic” sau „valoare artistică”, împreună cu „valoare istorică”; apoi, legea prevede reorganizarea instituțiilor ce intrau în contact cu patrimoniul cultural sub noi auspicii și diriguiri, pentru ca în final, citită în spirit, mai mult decât în literă, legea să fie un coordonator și o chintesență de politică culturală a Statului Român Comunist. Oricât de pretentios ar părea, aceste linii directoare ale noii politici culturale statale sunt date de verbele folosite în text. În lista de motive care este anterioară legii chiar avem o enumerare a lor, după cum urmează: „*identificare, evidență, păstrare, conservare, valorificare științifică și punere în circuitul public a tuturor bunurilor culturale*”⁹. Merită spus, în treacăt, și faptul că activitatea de „cercetare” nu este menționată nicăieri în noile politici prevăzute în lege. Între „valorificarea științifică”, terminologie cu care jurisprudența din perioada amintită era obsedată, și acțiunea de „cercetare” este o foarte mare diferență. Din păcate pentru aceasta din urmă nu a apucat să prindă rădăcini, iar exemplele și cercetările serioase sunt *rara avis* în domeniul cultural românesc.

Legea 63/1974 stipulează foarte clar ordinea efectuării acțiunilor, ce instituții le efectuează și mai ales cum:

9 Legea 63 din 30 oct. 1974. Legea ocrotirii patrimoniului cultural național al RSR publicată în Buletinul Oficial nr. 137 din 2 noiembrie 1974, CCES, 1980, p. 4

8 Proiect de lege..., art. 2 în ANIC, loc. cit.

„Păstrarea, conservarea, valorificarea științifică și punerea în circuit public a bunurilor care alcătuiesc patrimoniul cultural național se organizează unitar, pe întreg cuprinsul țării, după cum urmează:

a) bunurile din patrimoniul cultural național de importanță deosebită se păstrează, se conservă, se valorifică științific și se pun în circuit public în unități de stat – muzee, colecții și biblioteci;

b) celelalte bunuri, care rămân în păstrarea și folosința deținătorilor – culte religioase, organizații obștești și persoane fizice care asigură condițiile de păstrare și conservare stabilite prin prezenta lege – sunt supuse controlului și verificării periodice a organelor de stat competente;

c) bunurile care fac parte din fondul arhivistic național se păstrează, se conservă, se valorifică științific și se pun în circuit public potrivit dispozițiilor legale privind fondul arhivistic național;

d) dacă bunurile din patrimoniul cultural național fac parte integrantă din colecții constituite sau din ansambluri imobile, care au ele însele valoare artistică, istorică sau documentară, se păstrează și se valorifică din punct de vedere muzeistic și cultural în aceste colecții sau ansambluri, asigurându-li-se condiții speciale de păstrare și conservare.

Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Ministerul de Interne, prin organele lor de specialitate, asigură îndrumarea și controlul permanent al îndeplinirii dispozițiilor de mai sus”¹⁰.

Observăm faptul că tot patrimoniul din întreaga țară, indiferent de deținător, intra sub jurisdicția legii, respectiv era nevoie să fie „păstrat, conservat, valorificat științific și pus în circuitul public”. Bunurile ce intrau în grija statului proveneau din unitățile sale muzeale, din colecții sau biblioteci. Puteau fi și bunuri de drept privat (însă acest termen este evitat), căroră li se aplica aceeași lege și necesitate de respectare a ei. Următoarele amintite sunt fondurile arhivistice naționale ce țineau de alt minister. În fine, ultimele amintite erau colecții sau ansambluri legate de un monument istoric. Ce este important de remarcat din acest articol, indiferent de modalitatea de deținere publică sau privată, este că protejarea și conservarea patrimoniului național erau o obligație a tuturor. Din acest motiv putem spune că din 1974 acțiunea de conservare este adusă la nivel de politică culturală de stat.

Cum legea dă doar cadrul amplu, în Decretul

13/1975 vom găsi mai specific funcțiile și atribuțiile organelor care vor pune în aplicare legea. Astfel, decretul este o normare și ierarhizare a instituțiilor care trebuie să aplice normele de păstrare, evidență, conservare și, în fine, restaurare. În ordinea centralizării lor vorbim despre Comisia Centrală de Stat a Patrimoniului cultural național, care are în subordine Direcția patrimoniului cultural național, care este răspunzătoare pentru Oficiile pentru patrimoniul național. Acestea din urmă sunt răspândite la nivel național, având reprezentanțe județene și în cadrul municipiului București. În fine, decretul stipulează crearea laboratoarelor de restaurare regionale. Ele aveau următoarele atribuții:

a) „efectuează restaurarea bunurilor mobile care fac parte din patrimoniul cultural național deținute de unitățile de stat și contra plată a celor care aparțin și sunt deținute de organizațiile obștești, cultele religioase și persoanele fizice, potrivit priorităților stabilite de către Direcția patrimoniului cultural național;

b) efectuează investigații pentru cunoașterea structurii, compoziției și stării de conservare ale obiectelor din patrimoniul cultural național; execută expertize tehnice pentru autentificarea, identificarea și datarea operelor de artă;

c) supraveghează modul de conservare a bunurilor din patrimoniul cultural național din raza lor de activitate, indiferent de deținători; determina condițiile de păstrare a obiectelor din patrimoniul cultural național în raport cu normele științifice de păstrare și conservare;

d) studiază metodologii de restaurare pentru fiecare tip de material și tehnică și le îmbunătățesc permanent atât în funcție de cercetările proprii, cât și de rezultatele practicii mondiale;

e) asigură asistența de specialitate pentru deținătorii de bunuri din patrimoniul cultural național de pe raza lor teritorială de activitate, stabilită de Direcția patrimoniului cultural național, în vederea păstrării, conservării și întreținerii bunurilor din patrimoniul cultural național;

f) îndeplinesc orice alte sarcini stabilite de Direcția patrimoniului cultural național în domeniul conservării și restaurării bunurilor din patrimoniul cultural național.”¹¹

Legea promulgată de Nicolae Ceaușescu cu un an anterior amintea și locul unde au fost deschise noile laboratoare de restaurare:

¹⁰ Legea 63 din 1974, art. 13

¹¹ Decretul 13 /1975, capitolul 4, articol 15.

- București – în cadrul Muzeului de Istorie al Republicii Socialiste România; în cadrul Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România și în cadrul Muzeului Satului, precum și la Bibliotecile Centrale de Stat;
- Iași – în cadrul complexului muzeal;
- Cluj – în cadrul Muzeului de Istorie al Transilvaniei;
- Sibiu – în cadrul Muzeului Brukenthal;
- Craiova – în cadrul Muzeului Olteniei;
- Timișoara – în cadrul Muzeului Banatului;
- Constanța – în cadrul Muzeului Arheologic;
- Suceava – în cadrul Muzeului de Istorie¹²

Cu timpul, aceste laboratoare și informațiile pe care le-au acumulat din punctul de vedere al analizelor și al expertizei au devenit mine de aur, însă din păcate o parte din informație fie nu mai există, fie nu a fost centralizată sau digitizată. Însă, pentru patrimoniul din România, de orice natură ar fi el, informațiile preliminare de restaurare, dar și de analizele specifice pe anumite piese sau pe anumiți autori sunt o resursă foarte puțin valorificată de noi astăzi. Fie că privim din perspectiva tinerilor restauratori care acum încep cariera și au nevoie de suport științific, fie că ne referim la specialiștii care sunt deja în muzee și au experiență, aceste rezultate ale unor munci titanice sunt foarte puțin cunoscute. Aceste cercetări sunt adevărate izvoare, dar din motive care scapă nu sunt suficient folosite și vehiculate.

În 1976, la un an după lansarea și statuarea domeniului conservării și restaurării drept politică de stat și așezare a noilor instituții pe rol, la Muzeul de Artă al Republicii, actualul Muzeu Național de Artă al României, se organizează o expoziție intitulată „Restaurarea – Știință și Artă”. În viziunea noastră, expozițiile în perioada regimului comunist sunt o desfășurare și o etalare a numitor idei provenite din politicile culturale. În acest caz, al expoziției de restaurare din 1976, considerăm că este o consecință a noii legi a patrimoniului din 1974, a noilor instituții puse în funcțiune și a noilor tendințe la nivel național asupra patrimoniului cultural.

Din expunerea de motive, semnată de Anastase Anastasiu¹³, spicuim următoarele idei asupra expoziției. În primul rând, expunerea este un

act de recunoștință pentru munca produsă de restauratori de-a lungul timpului. Apoi, intrând în discuții tehnice asupra domeniului, Anastasiu explică una dintre marile dileme ale acestor specialiști, respectiv cât se poate interveni în actul de restaurare asupra unei piese. Cum acești specialiști au fost denumiți și „doctorii operelor de artă”, atunci când vine vorba despre un bun cultural, este o alegere foarte dificilă să știi unde să te oprești și unde să continui restaurarea. Mai mult, putem spune că acest tip de alegere creează un bun specialist. Însă, având în vedere faptul că acest domeniu este unul foarte restrâns și în care activează foarte puțini specialiști, care se educă în timp și prin perseverență, un demers de expunere a muncii lor nu poate decât să consolideze încrederea societății în specialiștii restauratori. Pentru anumite tipuri de public chiar putem spune că atunci aflau prima dată despre această specializare practică, ce aparținea domeniului cultural.

Pentru ca în fine, ultimele două argumente ale textului lui Anastasiu să țină mai mult de o meteahnă de discurs perpetuat în epocă ce are la bază comparația. Cele două comparații sunt deja clasice: prima impunea o comparație cu trecutul meseriei, iar a doua cu spațiile vecine.

Astfel, autorul menționează că deja în spațiul românesc avem o evoluție a științei restaurării de 24 de ani. Fără acest timp scurs pentru a se dezvolta, domeniul științei restaurării nu ar fi evoluat atât de mult. În conformitate cu cele spune de Anastasiu, tragem concluzia că laboratorul de restaurare al Muzeului de Artă al Republicii ar fi fost înființat în 1952. Mărturie în acest sens ne stau câteva documente tot de arhivă. La înființarea Muzeului de Artă al Republicii Populare Române, început în proiect în 1948 și deschis publicului în 1950¹⁴, într-un document oficial de organizare înainte de deschidere, organigrama de la acel moment preciza printre secțiile de specialitate „Galeria națională”, „Pinacoteca Universală”, „Secția Artă Decorativă” și „Biblioteca” și un restaurator, un anume Tasgian Kegan¹⁵.

12 Legea 63/1974, articolul 21.

13 Catalogul expoziției *Restaurarea – Știință și Artă*, București, Muzeul de Artă al RSR, 1976, pp. 5-7; autori / restauratori Alice Moagăr Poladian, Ortansa Stoica, Varvara Ionescu, Gheorghe Vartic, Paula Cosăceanu, Mircea Făgărașanu, Elena Maluchin, Tiberiu Bențe.

14 Iată o altă celebrare a anului 2020, 70 de ani de la înființarea muzeului de artă. Întrebarea ce se naște despre această aniversare este dacă muzeul este de artă națională sau muzeu național de artă.

15 ANIC, fond Ministerul artelor și informațiilor, dosar 141/1950, filele 54-55

Alte mărturii în acest sens găsim și în arhiva Muzeului Național de Artă de astăzi: anumite cereri de restaurare pe care George Oprescu i le face lui Hrandt Avakian pentru a restaura mai multe picturi din secția universală. O primă cerere¹⁶ vorbește despre lucrarea lui Marco Zoppo *Fecioara cu Sfinții* și cea a lui Bronzino *Agnolo Portretul lui Cosimo de Medici*, ce urmau să fie date spre restaurare pictorului, iar a doua cerere este pentru lucrarea lui Domenichino *Iisus copil* și cea a lui Ramsey Allan *Portretul lui John Grey*¹⁷. Aceste restaurări sunt date conform documentelor în anul 1949.

Cu timpul, laboratorul s-a extins și au putut fi restaurate aici și lucrări din alte colecții bucureștene. Ne referim cu precădere la cele de artă universală, care proveneau din colecția Pinacotecii municipale, cu denumirea ei de atunci Muzeul de Artă al Municipiului București „Anastasie Simu”, și pe care astăzi le găsim tot doar în arhive¹⁸. Lucrările despre care avem știință că au fost restaurate sunt Nicolae Grigorescu

Evreu polonez, asupra căreia s-a acționat între 1965 și 1966 de către restauratoarea Ortansa

Stoica, iar a doua este Nicolae Vermont *Țigancă*, aflată în planul de lucru al anului 1964/1965 și îngrijită de Speranța Popper.

Astfel, putem spune fără să avem dubii că anul acesta celebrăm 45 de ani de la înființarea unui sistem centralizat național al laboratoarelor de restaurare. Mai mult, putem afirma că deținem 68 de ani de experiență a laboratorului de restaurare al Muzeului Național de Artă din București. Acest laborator a trecut prin grele încercări, așa cum știm deja, la momentul Revoluției din 1989. Și poate nu e de prisos să spunem că tot anul acesta celebrăm și 74 de ani de când titulatura de „conservator” a fost introdusă prin lege în limbajul de specialitate din România.

Cu siguranță că datorăm foarte mult fiecărui pas legislativ făcut, dar cel mai mult le datorăm restauratorilor și conservatorilor care în toată această perioadă și-au făcut cu sârguință meseria și au avut grijă de patrimoniul național. Poate nu suntem conștienți mereu de eforturile făcute de specialiști, însă ei sunt cei care fac posibil ca un obiect să treacă de la o generație la alta și că continue să fie văzut.

Bibliografia:

Legea 803 din 1946

Legea 63 din 1974

Decretul 13 din 1975

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul artelor și informațiilor

Arhiva Muzeului Național de Artă

Arhiva Muzeului Municipiului București

Catalogul expoziției *Restaurarea Știință și Artă*, București, Muzeul de Artă al RSR, 1976

Catalogul expoziției *Anatomia Restaurării. Opere de artă din patrimoniul MNAR, Muzeul Național de Artă al României*, 2016

Delia BRAN

*Muzeograf secția Istorie, Biroul de istorie bucureșteană,
Specializarea artă plastică, Muzeul Municipiului București
delia.marinescu29@gmail.com*

¹⁶ Arhivă MNAR, dosar 1/1950, vol. II, fila 72

¹⁷ Arhivă MNAR, dosar 1/1950, vol. II, fila 70

¹⁸ MMB, arhiva Pinacoteca Municipiului București, dosar Restaurări, arhivă neprelucrată, nenumărată